

Srinakharinwirot Research and Development Journal
of Humanities and Social Sciences

Volume 17, Issue 1, January - June 2025, Pages 1 – 13 ISSN 3027-6039 (Online)

Research Article

การพัฒนาคุณภาพผ้าทอพื้นเมืองในกลุ่มสตรีทอผ้าพื้นเมืองบ้านนาด้วง จังหวัดเลย
Quality development of local weaving fabrics among women in Ban Na Duang
local weaving group, Loei Province

ภัทธีรา ผลงาม*, วัฒนา ตรงเที่ยง

Patthira Phon-ngam*, Wattana Trongthieng

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยชินวัตร

Faculty of Education, Shinawatra University.

*Corresponding author, e-mail: patthiraw@yahoo.com

Received: 16 October 2023; Revised: 4 June 2024; Accepted: 6 June 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาคุณภาพผ้าทอพื้นเมืองในกลุ่มสตรีทอผ้าพื้นเมืองบ้านนาด้วง อำเภอนาด้วง จังหวัดเลย และ 2) พัฒนาคุณภาพผ้าทอพื้นเมืองในด้านกระบวนการผลิตและกลยุทธ์การตลาดของกลุ่มสตรีทอผ้าพื้นเมืองบ้านนาด้วง เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสนทนากลุ่ม และการจัดเวทีประชุมระดมความเห็น ผลการศึกษาพบว่า 1) สภาพปัญหาในการพัฒนาคุณภาพผ้าทอพื้นเมือง ทางกลุ่มมีการผลิตผ้ามัดหมี่ใช้ภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดกันมาจากบรรพบุรุษมีปัญหาเรื่องการออกแบบลวดลายผ้าที่ขาดความเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มและชุมชน ไม่มีลวดลายที่ทันสมัยเนื่องจากขาดองค์ความรู้ในกระบวนการผลิตแบบใหม่ ๆ ที่ทันสมัย จึงต้องการให้มีการอบรมการออกแบบลายผ้าในชุมชน ต้องการลวดลายที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน คือ กลุ่มลายค้ำควา ต้องการย้อมสีธรรมชาติ และ 2) การพัฒนาคุณภาพผ้าทอพื้นเมืองได้ดำเนินการอบรมการออกแบบลายผ้า กระบวนการผลิตการย้อมสีธรรมชาติ และกลยุทธ์การตลาด รวมทั้งการศึกษาดูงาน ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นทางกลุ่มสามารถผลิตผ้าทอที่มีลวดลายเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่ม สามารถผลิตได้ตามมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) และยื่นขอจดสิทธิบัตรการออกแบบ ส่วนด้านกลยุทธ์การตลาดมีการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น แผ่นพับ ใบปลิว การโฆษณา การพัฒนาช่องทางจำหน่าย เช่น ร้านค้าย่อย ร้านค้าชุมชน ร้านค้าเสื้อผ้าสำเร็จรูป การสนับสนุนการแสดงผลภัณฑ์ผ้าทอในงานของท้องถิ่นและจังหวัด รวมทั้งการสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์โดยการแปรรูปผลิตภัณฑ์ให้หลากหลาย เช่น กระเป๋า ยาม ที่คลุมทีวี ตู้เย็น เสื้อ

คำสำคัญ: คุณภาพผ้าทอ; ผ้าทอพื้นเมือง; การพัฒนาคุณภาพผ้าทอพื้นเมือง

Abstract

The purposes of this research were 1) to study the problems and needs in the quality development of indigenous weaving fabrics, in the group of local weaving women at Ban Na Duang Na Duang District, Loei Province and 2) to improve the quality of indigenous weaving fabrics in the group of local weaving women at Ban Na Duang. It is a participatory action research using in-depth interviews, focus group discussions and brainstorming sessions. The results found that 1) problems in developing the quality of local woven fabrics the group produces Mudmee cloth using wisdom passed down from ancestors. There is a problem with designing cloth patterns that lack the identity of the group and community. There are no modern patterns due to lack of knowledge in new and modern production processes, the group would like to have training in designing fabric patterns. In the community, they wanted a pattern that was unique to the community, namely the bat pattern group, want to dye natural dyes and 2) to develop the quality of local woven fabrics, training in fabric pattern design has been conducted. Production process natural dyeing and marketing strategy Including study visits. As a result, the group was able to produce woven fabric with a pattern that was the identity of the group. Can be produced according to community product standards and applied for a design patent. As for the marketing strategy, there is product promotion in various forms such as brochures, flyers, advertising, and the development of distribution channels such as retail stores, community stores, and ready-made garment shops. Supporting the display of woven fabric products at various events at the local and provincial levels, including adding value to products by processing a variety of products, such as bags, satchels, TV covers, refrigerators, shirts.

Keywords: Woven Fabric Quality; Local Woven Fabric; Improving the Quality of Indigenous Weaving Fabrics

บทนำ

ผ้าทอพื้นเมืองเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนโดยช่างทอผ้าเรียนรู้การทอผ้าจากบรรพบุรุษ และทอผ้าตามความจำเป็นต้องใช้ผ้าในวิถีชีวิต เช่น ใช้เป็นเครื่องนุ่งห่ม ใช้ในพิธีกรรมและประเพณีต่าง ๆ โดยเฉพาะประเพณีแต่งงานเจ้าสาวต้องให้ผ้าทอเป็นของไหว้หรือของสมมาแก่ญาติผู้ใหญ่ฝ่ายชายโดยคุณภาพผ้าทอจะเป็นตัวบ่งชี้คุณค่าของเจ้าสาวและราคาของสินสอด ปัจจุบันสังคมเปลี่ยนไปสินสอดและของสมมามีความสำคัญน้อยลงแต่การนุ่งห่มทั่วไปมีมากขึ้นเพราะคนทำงานนอกบ้านมากขึ้น วัตถุประสงค์การทอผ้าเปลี่ยนไปเป็นการสนองความต้องการของผู้ซื้อ คุณภาพผ้าทอเป็นตัวกำหนดราคา การทอผ้าเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ ช่างทอผ้าที่รู้เพียงกระบวนการทอผ้าจึงไม่เพียงพอสำหรับการทอผ้าให้ได้คุณภาพดี ปริมาณมากต่อเนื่องตามความต้องการของตลาด ความรู้เรื่องการจัดการกลุ่มและการจัดการธุรกิจมีความจำเป็น จึงทำให้หน่วยงานของรัฐต้องช่วยส่งเสริมและอบรมให้ความรู้ แต่เนื่องจากงานทอผ้าเป็นงานในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม และประเพณีของชุมชน การพัฒนาส่งเสริมจึงต้องใช้วิธีแทรกเข้าไปในวิถีชีวิต สร้างความคุ้นเคย พูดคุยแลกเปลี่ยน ร่วมวิเคราะห์ สังเคราะห์ จนชุมชนเห็นจุดเด่น จุดด้อย และแนวทางแก้ไข หรือเห็นด้วยกับการเปลี่ยนแปลงเพื่อการอยู่รอด

หรือคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น จึงต้องร่วมมือกันหลายฝ่ายเพื่อพัฒนาคุณภาพผ้าทอไทย ส่งผลถึงการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย [1]

ผ้าทอพื้นเมืองมิได้เป็นเพียงเครื่องนุ่งห่มแต่เป็นบันทึกวัฒนธรรม ความเชื่อและวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมที่ผลิตผ้าทอ ความรู้ในการทอผ้าถ่ายทอดระหว่างรุ่นต่อรุ่นของคนด้วยความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ และพบว่าบรรพบุรุษของช่างทอผ้ามาจากที่เดียวกัน ส่วนใหญ่มาจากดินแดนฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงซึ่งมาจากตอนใต้ของจีน โดยเฉพาะผ้าทอของอีสานตอนบนและผ้าทอภาคกลาง ส่วนผ้าทออีสานใต้จะได้รับการถ่ายทอดมาจากเขมร สำหรับภาคเหนือซึ่งมีการปกครองอิสระมาก่อน จะมีความรู้การทอผ้าเป็นเอกลักษณ์แต่ผสมผสานกับศิลปะของหลวงพระบาง สำหรับภาคใต้มีศิลปะการทอผ้าเป็นของตนเองบางส่วนรับอิทธิพลมาจากมาเลเซีย อินโดนีเซีย กลุ่มทอผ้ารุ่นใหม่ ๆ ได้รับการถ่ายทอดไปจากอีสานที่อพยพไปอยู่ภาคใต้ กลุ่มทอผ้าของอีสานตอนบนกับกลุ่มทอผ้าภาคกลางจะมีบรรพบุรุษอพยพมาจากประเทศลาว ในยุคสมัยใกล้เคียงกันคือประมาณ 150 ปี ดังนั้นผ้าของทั้งสองภูมิภาคจึงมีลักษณะคล้าย ๆ กัน [2]

จากการลงพื้นที่สำรวจสภาพและปัญหาของกลุ่มก่อนการวิจัย พบว่า กลุ่มสตรีทอผ้าพื้นเมืองบ้านนาด้วง อำเภอนาด้าง จังหวัดเลย เกิดจากการรวมตัวของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านในบ้านนาด้วง หมู่ที่ 3 จำนวน 15 คน ได้รวมตัวกันตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 โดยการผลิตผ้าทอและดำเนินการจดทะเบียนกลุ่มในปี พ.ศ. 2548 ผลจากการดำเนินงานได้สร้างรายได้ให้สมาชิกโดยเฉลี่ยเดือนละ 3,000-4,000 บาท ต่อเดือน มีปัญหาในด้านการออกแบบลายผ้าไม่เป็นไปตามความต้องการของลูกค้า ปัญหาด้านการผลิตเป็นการทอผ้าพื้นเมืองด้วยวิธีมัดหมี่ที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษ ใช้เส้นไหมสำเร็จรูปที่ซื้อจากจังหวัดใกล้เคียง เช่น อุดรธานี หนองบัวลำภู เป็นการทอผ้าที่เน้นผลิตภัณฑ์พื้นบ้านแต่ขาดอัตลักษณ์เฉพาะในแต่ละท้องถิ่น แต่เป็นการผลิตขึ้นจากภูมิปัญญาพื้นบ้านที่สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุ นอกจากนั้นผลจากการผลิตพบว่า มีจุดด้อยเรื่องคุณภาพของผลิตภัณฑ์ยังไม่ได้มาตรฐานตามที่กำหนดไว้ในมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) ไม่สามารถผลิตตามความต้องการของตลาดเพราะขาดการสำรวจความต้องการของผู้บริโภค รวมทั้งปัญหาด้านการตลาดซึ่งจำเป็นต้องพัฒนาคุณภาพผ้าทอในด้านต่าง ๆ ได้แก่ กระบวนการผลิต การย้อมสีธรรมชาติ การออกแบบลายผ้าที่เป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มและชุมชน และพัฒนากลยุทธ์การตลาด (เหลา แก้วอุดม, การสื่อสารส่วนบุคคล, 5 มิถุนายน 2564)

จากที่กล่าวมาทั้งหมดผู้วิจัยร่วมกับสมาชิกในกลุ่มได้ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว จึงเห็นความจำเป็นที่ต้องพัฒนาคุณภาพผ้าทอพื้นเมือง โดยมุ่งพัฒนาให้ได้คุณภาพตามมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) โดยการพัฒนากระบวนการผลิต การย้อมสีธรรมชาติ และการออกแบบลายผ้าที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน อันจะนำไปสู่การเพิ่มรายได้ให้ประชาชนในท้องถิ่นไม่มีหนี้สินและนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีในที่สุด รวมทั้งพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในระดับรากหญ้าให้เข้มแข็งเพื่อสร้างชุมชนให้เข้มแข็งต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาคุณภาพผ้าทอพื้นเมืองในกลุ่มสตรีทอผ้าพื้นเมืองบ้านนาด้วง อำเภอนาด้าง จังหวัดเลย
2. เพื่อพัฒนาคุณภาพผ้าทอพื้นเมืองในด้านกระบวนการผลิตและกลยุทธ์การตลาด ของกลุ่มสตรีทอผ้าพื้นเมืองบ้านนาด้วง อำเภอนาด้าง จังหวัดเลย

วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) โดยใช้วิธีเชิงคุณภาพ ได้แก่ การสัมภาษณ์เจาะลึก การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และใช้เทคนิคการประชุมเพื่อระดมความคิด รวมทั้งใช้เทคนิคการประเมินวิเคราะห์ระบบชุมชน (Rural System Analysis : RSA)

กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยกลุ่มสตรีทอผ้าพื้นเมืองที่เป็นกลุ่มผู้ผลิต ผู้นำชุมชนและสมาชิกในชุมชนบ้านนาด้วง รวมทั้งภาคีเกี่ยวข้อง ประกอบด้วยพัฒนาการจังหวัดเลย พัฒนาการอำเภอนาด้วง พาณิชย์จังหวัดเลย อุตสาหกรรมจังหวัดเลย ตัวแทนจาก อบต.นาด้วง รวมทั้งสิ้น 50 คน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจงตามตำแหน่งหน้าที่ และกำหนดคุณสมบัติต้องอาศัยอยู่ในชุมชนไม่น้อยกว่า 1 ปี

เครื่องมือที่ใช้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นเชิงคุณภาพดังนี้

1. ประเด็นการสัมภาษณ์เจาะลึก เป็นแนวคำถามเพื่อสัมภาษณ์เจาะลึกเป็นรายบุคคลดังนี้

1) สัมภาษณ์ผู้นำกลุ่มสตรีทอผ้าเกี่ยวกับบริบทกลุ่มทอผ้า กระบวนการผลิต และการพัฒนามาตรฐานคุณภาพผ้าทอพื้นเมือง

2) สัมภาษณ์ผู้บริหารระดับสูงเกี่ยวกับวิสัยทัศน์ นโยบาย และแนวทางการพัฒนามาตรฐานคุณภาพผ้าทอพื้นเมือง

3) สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ผู้เฒ่า ปราชญ์ชาวบ้าน เกี่ยวกับบริบทชุมชน

2. ประเด็นสนทนากลุ่ม เกี่ยวกับความต้องการในการพัฒนาคุณภาพผ้าทอพื้นเมือง ตัวอย่างดังนี้

1) ความต้องการในการพัฒนาคุณภาพผ้าทอพื้นเมืองในด้านกระบวนการผลิต การออกแบบลวดลายผ้า การแปรรูปผ้าทอเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม

2) กลยุทธ์การตลาด ต้องการให้ดำเนินการอย่างไรบ้าง

ขั้นตอนการวิจัย

กระบวนการวิจัยประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาคุณภาพผ้าทอพื้นเมืองในกลุ่มสตรีทอผ้าพื้นเมืองบ้านนาด้วง

ในขั้นตอนนี้ศึกษาสภาพปัญหาในการทอผ้าที่ได้ดำเนินงานตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงปัจจุบัน โดยใช้การสัมภาษณ์เจาะลึก ซึ่งข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนนี้ จะนำไปใช้เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพผ้าทอพื้นเมืองต่อไป มีกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

1. การศึกษาบริบทของชุมชน และบริบทของกลุ่มทอผ้า

2. สัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) กลุ่มเป้าหมาย คือ ประธานกลุ่มและสมาชิกกลุ่มทอผ้ารวมทั้งผู้นำชุมชน เกี่ยวกับสภาพปัญหาในการทอผ้า ตัวอย่างดังนี้

การทอผ้าพื้นเมืองของกลุ่มทอผ้าบ้านนาด้วงมีปัญหาอะไรบ้าง อย่างไร ในประเด็นดังนี้

1) กระบวนการผลิต มีปัญหาเรื่องทักษะความรู้หรือไม่

2) วัตถุดิบ มีปัญหาหรือไม่ อย่างไร

3) การตลาด มีปัญหาหรือไม่ อย่างไร

3. จัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) สมาชิกกลุ่มทอผ้าเกี่ยวกับความต้องการในการพัฒนาคุณภาพผ้าทอพื้นเมืองในกลุ่มสตรีทอผ้าพื้นเมืองบ้านนาด้วง โดยใช้ประเด็นการสนทนากลุ่ม ตัวอย่างดังนี้

1) ความต้องการในการพัฒนาคุณภาพผ้าทอพื้นเมืองในด้านกระบวนการผลิต การออกแบบลวดลายผ้า การแปรรูปผ้าทอเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม

2) กลยุทธ์การตลาด ต้องการให้ดำเนินการอย่างไรบ้าง

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาคุณภาพผ้าทอพื้นเมือง

ในขั้นตอนนี้นำผลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 มาดำเนินการต่อ มีกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

1. จัดประชุมระดมความเห็นผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ได้แก่ สมาชิกกลุ่มทอผ้า ผู้นำชุมชน ตัวแทนจากเทศบาล พัฒนาการ และพัฒนาการอำเภอนาดวง รวมทั้งสิ้น 30 คน เพื่อร่วมกันกำหนดแนวทางการพัฒนาคุณภาพผ้าทอพื้นเมือง และกำหนดอัตลักษณ์ของผ้าทอพื้นเมือง

2. สัมภาษณ์เจาะลึกพัฒนาการจังหวัดเลย พัฒนาการอำเภอนาดวง พาณิชย์จังหวัดเลย และอุตสาหกรรมจังหวัดเลย เกี่ยวกับนโยบาย และแนวทางการพัฒนาผ้าทอพื้นเมือง

ขั้นตอนที่ 3 การนำแนวทางการพัฒนาคุณภาพผ้าทอพื้นเมืองไปสู่การปฏิบัติ

หลังจากที่ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาคุณภาพผ้าทอพื้นเมืองในขั้นตอนที่ 2 จนได้แนวทางที่สมบูรณ์แล้ว ในขั้นตอนนี้จะนำแนวทางดังกล่าวไปสู่การปฏิบัติโดยใช้กระบวนการ PAR เป็นแนวทางในการดำเนินการ โดยเน้นการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดที่ได้กล่าวแล้วในขั้นตอนที่ 1 และ 2 ในขั้นตอนนี้มีกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

1. การจัดเวทีชาวบ้าน ผู้ที่เกี่ยวข้องในระดับปฏิบัติ ได้แก่ กลุ่มทอผ้า ผู้นำชุมชน และสมาชิกในชุมชนเพื่อกำหนดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ต้องการ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นอย่างเป็นประชาธิปไตย ในการลงมือปฏิบัติการพัฒนาคุณภาพผ้าทอพื้นเมืองว่าจะดำเนินการอย่างไรบ้าง และทำอะไรก่อนหลัง เพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการ

2. ปฏิบัติการตามแผนที่ได้กำหนดไว้ โดยให้สมาชิกทุกคนปฏิบัติตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย จากการประชุมในข้อ 1 ภายในระยะเวลาที่กำหนดให้ ซึ่งได้ดำเนินการดังนี้

- 1) จัดอบรมเชิงปฏิบัติการการออกแบบลายผ้า กระบวนการการทอผ้า รวมทั้งการย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติ
- 2) ศึกษาดูงานกระบวนการทอผ้ารวมทั้งการบริหารจัดการกลุ่มในกลุ่มทอผ้าที่ประสบผลสำเร็จ
- 3) ลงมือปฏิบัติการทอผ้าตามกระบวนการที่ได้อบรมทุกขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 4 การสรุปบทเรียนคืนความรู้สู่ชุมชน

ในขั้นตอนนี้เป็นการสรุปผลการดำเนินการต่าง ๆ ร่วมกัน ระหว่างนักวิจัย สมาชิกในท้องถิ่น และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เกี่ยวกับกิจกรรมที่ได้ดำเนินการนั้นเกิดประโยชน์อะไรบ้าง อย่างไร กิจกรรมใดบ้างที่เหมาะสมและเป็นไปได้ ในการนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพผ้าทอพื้นเมืองและช่องทางการตลาด มีกิจกรรมดังนี้

1. สอบถามความคิดเห็นของผู้บริโภคผ้าทอพื้นเมืองเกี่ยวกับความพึงพอใจหลังจากที่ใช้ผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองในด้านลวดลาย สี สีสัน ฝีมือการทอ ความสวยงาม เป็นต้น

2. การจัดเวทีชาวบ้าน โดยมีสมาชิกในชุมชน สมาชิกในกลุ่มทอผ้า รวมทั้งตัวแทนจากหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องร่วมสรุปผลการดำเนินงาน แล้วสรุปบทเรียนที่ได้

การตรวจสอบข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูลที่ได้เพื่อให้ตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยและให้ได้ข้อมูลอย่างครบถ้วนสมบูรณ์และมีความน่าเชื่อถือโดยใช้การสังเกตและสัมภาษณ์จากบุคคลที่ให้ข้อมูลการตรวจสอบข้อมูลในการวิจัยได้ทำพร้อม ๆ กับการเก็บข้อมูล ซึ่งเป็นการตรวจสอบทันทีและตรวจสอบในช่วงของการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นระยะ ๆ จนสู่ขั้นตอนการสรุปผลการวิเคราะห์ จึงได้ตรวจสอบอีกครั้งหนึ่งเพื่อให้คำตอบที่ถูกต้องครบถ้วนสามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้

วิธีการตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลโดยใช้เทคนิคสามเส้าซึ่งเป็นการตรวจสอบข้อมูลโดยการพิจารณาถึงเวลา สถานที่ บุคคล ถ้าหากมีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับเวลาสถานที่ และบุคคลของผู้ให้ข้อมูลแล้ว ข้อมูลที่ได้จะเหมือนเดิมหรือไม่ เช่น ผู้วิจัยได้ตั้งคำถามเกี่ยวกับปัญหาในการทอผ้าพื้นเมือง จะถามสมาชิกตั้งแต่สามคนขึ้นไป และถามคำถามต่างเวลาเพื่อเป็นการยืนยันในข้อมูลที่แท้จริงที่ได้รับ ถ้าได้คำตอบจากทั้งสามคนตรงกันแสดงว่าพบปัญหาในเรื่องนั้น ๆ อย่างแท้จริง แต่ถ้ามีความแตกต่างกันมากก็ต้องสัมภาษณ์ในประเด็นเดิมซ้ำอีก อาจเป็นกลุ่มบุคคลเดิม

หรือเปลี่ยนใหม่ก็ได้ แล้วตรวจสอบปัญหาของทุกกลุ่มครั้งหนึ่ง ถ้าข้อมูลตรงกันถือว่าข้อมูลนั้นถูกต้องแล้วจึงนำข้อมูลไปดำเนินการวิเคราะห์ต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการวิเคราะห์ในเบื้องต้นไปพร้อม ๆ กับการเก็บข้อมูลโดยในแต่ละครั้งที่ทำการเก็บข้อมูลจะบันทึกข้อมูลอย่างละเอียดแล้วนำมาจัดเป็นหมวดหมู่แยกประเภทและวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวคิดหรือทฤษฎีเพื่อหาข้อสรุปแล้วจึงนำเสนอรายงานผลการวิจัยแบบบรรยาย

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาคุณภาพผ้าทอพื้นเมือง

สภาพปัญหาพบว่า มีปัญหาจำแนกเป็นด้าน ได้แก่ ด้านการผลิตมีปัญหาวัตถุดิบหายาก ทำให้ผลิตได้ไม่เพียงพอต่อความต้องการและขาดแหล่งซื้อวัตถุดิบที่แน่นอน การออกแบบลายผ้าไม่หลากหลาย ยังไม่มีลายผ้าที่เป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มและชุมชน การย้อมสีใช้สีเคมีทำให้สีของเส้นด้ายไม่ทนทาน สีตก สีจาง ด้านทักษะขาดทักษะในการออกแบบลายผ้าและการแปรรูปผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย ขาดทักษะการตลาด ขาดความรู้ด้านการจัดทำบัญชีที่เป็นระบบอย่างถูกต้อง ขาดวิทยากรอบรมด้านการพัฒนาฝีมือ ด้านงบประมาณขาดเงินทุนหมุนเวียน ขาดงบประมาณในการสนับสนุนและจัดทำบรรจุภัณฑ์ที่สวยงาม ส่วนปัญหากลุ่ม คือ สมาชิกเป็นผู้สูงอายุมีงานประจำ ได้แก่ การทำไร่ ทำนา ใช้เวลาว่างในการทอผ้าทางกลุ่มจึงไม่สามารถผลิตผ้าได้ตามความต้องการของลูกค้าที่สั่งจำนวนมากเนื่องจากให้ระยะเวลาในการทอผ้าน้อย และสมาชิกในกลุ่มทุกคนขาดความสนใจ และบางคนไม่ต้องการทอผ้า ด้านการตลาดไม่มีช่องทางการจำหน่ายที่กว้าง กลุ่มลูกค้าไม่หลากหลาย ตลาดจำหน่ายสินค้าของสมาชิกขายไม่ได้ตามความต้องการของสมาชิก ไม่มีการประชาสัมพันธ์สินค้า

ผลการศึกษาความต้องการในการพัฒนาคุณภาพผ้าทอพื้นเมือง

จากการสนทนากลุ่มได้สรุปความต้องการของกลุ่มได้ดังนี้

1. ต้องการมีลายผ้าที่เป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มและชุมชน
2. จัดสิทธิบัตรหรืออนุสิทธิบัตรลายผ้า
3. ต้องการบรรจุภัณฑ์ที่สวยงาม/หีบห่อเพื่อเพิ่มมูลค่า และดึงดูดใจ
4. ต้องการประชาสัมพันธ์ โดยการจัดทำแผ่นพับ/ป้ายประชาสัมพันธ์
5. วิทยากรฝึกอบรมด้านบัญชีและการตัดเย็บ
6. การแปรรูปผ้าทอเพื่อเพิ่มมูลค่า เป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่น กระเป๋า ยาม ที่คลุมทีวี ตู้เย็น เสื้อ ฯลฯ
7. ต้องการย้อมผ้าทอด้วยสีธรรมชาติ
8. ต้องการตลาดที่แน่นอนและแหล่งจำหน่ายที่แน่นอน
9. ต้องการเผยแพร่ผลิตภัณฑ์ในอินเทอร์เน็ต
10. ควรมีการสร้างเครือข่าย โดยมีหน่วยงานราชการเข้ามาช่วยสนับสนุน

ส่วนสิ่งที่กลุ่มสตรีทอผ้าบ้านนาด่างยังขาดและจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุน ได้แก่ 1) ทุนสนับสนุนการซื้อผลิตภัณฑ์ที่ทอเสร็จแล้ว 2) ตลาดรองรับที่แน่นอน และ 3) หน่วยงานภาครัฐที่ให้การสนับสนุนอย่างจริงจัง

การพัฒนาคุณภาพผ้าทอพื้นเมืองในกลุ่มสตรีทอผ้าพื้นเมืองบ้านนาด่าง

จากการลงพื้นที่วิจัย ณ บ้านนาด่าง จังหวัดเลย ทำให้ทราบปัญหาความต้องการของกลุ่มสตรีทอผ้าอย่างแท้จริงที่มีหลากหลายและสามารถนำปัญหาเหล่านั้นนำมาแก้ไขและพัฒนาได้โดยคณะนักวิจัยได้ดำเนินการจัดทำกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย สำหรับกิจกรรมที่จะเป็นประโยชน์ต่อกลุ่มร่วมกับนักวิจัย หน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และกลุ่มสตรีทอผ้าพื้นเมืองบ้านนาด่างเพื่อพัฒนาและเรียนรู้ร่วมกันดังนี้

1. การออกแบบลายผ้าที่เป็นอัตลักษณ์ของกลุ่ม

2. การพัฒนากระบวนการทอผ้าพื้นเมือง
3. การขอใบรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.)
4. การจัดทำเครื่องหมายคุณภาพของกลุ่ม
5. การจัดทำฉลากสินค้าและสมุดรูปเล่มตัวอย่างคุณภาพ
6. การศึกษาช่องทางการตลาดเพื่อจำหน่ายคุณภาพ

มีรายละเอียดดังนี้

1. การออกแบบลายผ้าที่เป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มและชุมชน

การออกแบบลายผ้า ในส่วนนี้ใช้วิธีจัดประชุมระดมความคิดเห็นซึ่งผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วยผู้วิจัย สมาชิกในกลุ่มทอผ้า ผู้ใหญ่บ้านบ้านนาด้วง พัฒนาการอำเภอนาด้วง ตัวแทนจากเทศบาลนาด้วงเพื่อร่วมระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับลวดลายผ้าที่ต้องการของกลุ่มและชุมชน ผลจากการประชุมสมาชิกต้องการลายค้ำควาซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน เนื่องจากในชุมชนแห่งนี้มีค้ำควาบินอยู่อย่างเก๋ไก๋จำนวนมาก จนเป็นแหล่งท่องเที่ยวชมค้ำควาของชุมชนการออกแบบลายผ้าแสดงในภาพที่ 1-2

ภาพที่ 1 การออกแบบลวดลายค้ำควาโดยใช้คอมพิวเตอร์

ภาพที่ 2 ผ้าทอจากลวดลายค้ำควาที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน

(หมายเหตุ: ลวดลายผ้าดังกล่าวนี้ได้ดำเนินการจดอนุสิทธิบัตรเรียบร้อยแล้ว)

2. การพัฒนากระบวนการทอผ้าพื้นเมือง

ในการพัฒนากระบวนการทอผ้าครั้งนี้ใช้วิธีการอบรมซึ่งเป็นการอบรมการมัดหมี่ผ้าฝ้ายโดยวิทยากรจากวิทยาลัยการอาชีพ อำเภอนาด้วง จังหวัดขอนแก่น มีขั้นตอนดังนี้

- 1) การเตรียมเส้นด้ายยืน มีวิธีการตามลำดับ ได้แก่ เดินด้ายยืน การร้อยฟันหวี และการเก็บตะกอ
 - 2) การเตรียมเส้นพุ่ง มีวิธีการตามลำดับ ได้แก่ การกวักฝ้าย การคันลำหมี หรือปอยหมี การมัดหมี ย้อมสี การโอบหมี การแก้หมี การกวักฝ้ายมัดหมี การปั่นหลอดหมี และการทอผ้าฝ้ายมัดหมี
- ผ้าทอพื้นบ้านลายค้างคาวที่ทอสำเร็จตามภาพที่ 3

ภาพที่ 3 ผ้าทอพื้นเมืองลวดลายค้างคาวที่สมบูรณ์

3. การขอใบรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.)

หลังจากที่ได้ออกแบบลายผ้า และพัฒนากระบวนการทอผ้า ผู้วิจัยได้ติดต่อประสานไปยังสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดเลย เพื่อยื่นเอกสารขอใบรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) ในผ้าทอพื้นเมืองลายค้างคาวโดยมีการประชุมกันเกี่ยวกับเรื่องขอใบรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน กลุ่มสมาชิกได้ประชุมและมีมติข้อตกลงร่วมกันให้ผู้วิจัยเป็นผู้ยื่นขอใบรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยยื่นในนามของประธานกลุ่ม คือ นางเหลา แกวอุทุม และได้รับใบรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) แล้ว

4. การจัดทำเครื่องหมายคุณภาพผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม

สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดเลยได้จัดทำเครื่องหมายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มโดยมอบให้กลุ่มที่ผลิตสินค้าได้คุณภาพได้รับอนุญาตให้ใช้โลโก้ของจังหวัดเลย คือ โลโก้ คำว่า LOEI ดังแสดงในภาพที่ 4

ภาพที่ 4 เครื่องหมายแสดงคุณภาพผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม

5. การจัดทำฉลากสินค้าและสมุดรูปเล่มตัวอย่างคุณภาพ

ได้ดำเนินการจัดทำรูปเล่มตัวอย่างผลิตภัณฑ์ที่กลุ่มทอ เพื่อแนะนำลวดลายผลิตภัณฑ์ที่ทอให้ลูกค้าสามารถเลือกแบบและลวดลายได้จากรูปเล่ม และฉลากสินค้าเพื่อแนะนำผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม

6. การศึกษาช่องทางการตลาดเพื่อจำหน่ายผลิตภัณฑ์

โดยการพัฒนากลยุทธ์การตลาดได้ดำเนินการอบรมหลักการตลาด การทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย และได้กลยุทธ์ด้านการตลาดดังนี้

- 1) การประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น แผ่นพับ ใบปลิว การโฆษณา
- 2) พัฒนาช่องทางจำหน่าย เช่น ร้านค้าย่อย ร้านค้าชุมชน ร้านตัดเสื้อผ้าสำเร็จรูป
- 3) สนับสนุนการแสดงผลผลิตภัณฑ์ในงานต่าง ๆ ในระดับท้องถิ่น และจังหวัด
- 4) ส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์ให้หลากหลาย เช่น กระเป๋า ยาม ที่คลุมทีวี ตู้เย็น เสื้อ ฯลฯ

การประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์แสดงในภาพที่ 5-6

ภาพที่ 5 แผ่นพับประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ (ด้านหน้า)

ภาพที่ 6 แผ่นพับประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ (ด้านหลัง)

ผลผลิตและผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัย

ผลผลิตที่ได้รับ

1. ได้ลวดลายผ้าทอ “ลายค้างคาว” ที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน

2. ได้ผ้าทอพื้นเมืองที่ผ่านกระบวนการทอที่ได้มาตรฐาน
3. ได้แปรรูปผ้าทอเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มโดยการแปรรูปผลิตภัณฑ์ให้หลากหลาย เช่น กระเป๋า ยาม ที่คลุมทีวี ตู้เย็น เสื้อ ฯลฯ
4. ได้กลยุทธ์การตลาดโดยการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น แผ่นพับ ใบปลิว การโฆษณา การพัฒนาช่องทางจำหน่ายอย่างหลากหลาย

ผลลัพธ์ที่ได้

1. ผลลัพธ์ที่เป็นข้อมูลองค์ความรู้ ได้ความรู้ในกระบวนการทอผ้ามัดหมี่ทุกขั้นตอน
2. ผลิตภัณฑ์ได้มาตรฐานชุมชน (มผช.)
3. ได้จดสิทธิบัตรทรัพย์สินทางปัญญาผ้าทอลายค้างคาว
4. รายได้จากการขายผ้าทอและผลิตภัณฑ์แปรรูป

สรุปและอภิปรายผล

สรุปผลการวิจัย

ผลจากการศึกษาสภาพปัญหา พบว่า มีปัญหาในด้านการผลิต ได้แก่ วัตถุดิบมีราคาแพง หายาก ทำให้ผลิตได้ไม่เพียงพอต่อความต้องการ และปัญหาการย้อมสีใช้สีย้อมทำให้สีของเส้นด้ายไม่ทนทาน สีดก รวมทั้งขาดแหล่งซื้อวัตถุดิบที่แน่นอน ส่วนผลการพัฒนาคุณภาพผ้าทอพื้นเมืองในกลุ่มสตรีทอผ้าบ้านนาด้วง นักวิจัยร่วมกับหน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องและกลุ่มสตรีทอผ้าพื้นเมืองบ้านนาด้วงเพื่อพัฒนาคุณภาพผ้าทอพื้นเมืองโดยการพัฒนาการออกแบบลายผ้าที่เป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มและชุมชน มีการพัฒนากระบวนการทอผ้าพื้นเมืองเพื่อให้ได้มาตรฐานจนสามารถขอใบรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) ได้จัดทำเครื่องหมายคุณภาพของกลุ่ม จัดทำฉลากสินค้าและสมุดรูปเล่มตัวอย่างคุณภาพและพัฒนาช่องทางการตลาดเพื่อจำหน่ายผลิตภัณฑ์

การอภิปรายผล

ผลการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนากระบวนการทอผ้า

ผลจากการศึกษาสภาพปัญหา พบว่า มีปัญหาในด้านการผลิต ได้แก่ วัตถุดิบมีราคาแพง หายาก ทำให้ผลิตได้ไม่เพียงพอต่อความต้องการ และปัญหาการย้อมสีใช้สีย้อมทำให้สีของเส้นด้ายไม่ทนทาน สีดก รวมทั้งขาดแหล่งซื้อวัตถุดิบที่แน่นอน ทั้งนี้เพราะในกลุ่มไม่สามารถปลูกฝ้ายเพื่อทอเส้นฝ้ายได้จึงต้องซื้อเส้นด้ายจากจังหวัดหนองบัวลำภู ซึ่งราคาเส้นด้ายไม่คงที่และราคาไม่เป็นมาตรฐาน ราคาขึ้นลงขึ้นอยู่กับกลไกการตลาด เช่นเดียวกับผลการศึกษาของภูมิรินทร์ แสนเจริญสุข [3] ได้ศึกษาการพัฒนาคุณภาพผ้าทอในกลุ่มทอผ้าพื้นเมืองบ้านกุดตุ้ม จังหวัดหนองบัวลำภู พบว่ามีปัญหาด้านลวดลายผ้าของกลุ่มซึ่งไม่มีลวดลายที่เป็นอัตลักษณ์แสดงความเป็นตัวตนของกลุ่มและชุมชนที่จะทำให้คนรู้จักกลุ่มและชุมชนมากขึ้น ส่วนใหญ่เป็นลายผ้าแบบเดิม ๆ ไม่ทันสมัย ไม่มีลวดลายใหม่ ๆ ให้ลูกค้าได้เลือก ส่วนในด้านอุปกรณ์พบว่า ที่กลุ่มมีอุปกรณ์น้อยไม่เพียงพอต่อจำนวนสมาชิกและไม่มีอุปกรณ์ในการแปรรูป ทั้งนี้เพราะในกลุ่มมีกี่ทอผ้าเพียง 4 หลัง ส่วนอุปกรณ์แปรรูปไม่มี เนื่องจากในกลุ่มยังไม่มีเครื่องแปรรูปและไม่มีเงินซื้ออุปกรณ์ ส่วนในด้านทักษะการผลิตพบว่า ขาดทักษะในการผลิต ไม่มีลายผ้าที่เป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มและชุมชน และการย้อมผ้าที่มีมาตรฐาน ทั้งนี้เพราะในกลุ่มไม่เคยได้รับการอบรมเรื่องการผลิต การออกแบบลวดลาย การย้อมผ้า แต่ได้รับการถ่ายทอดการทอผ้ามาจากบรรพบุรุษและปฏิบัติกันต่อ ๆ มา ดังนั้นจึงขาดทักษะที่จำเป็นต่อการผลิต ส่วนในด้านการออกแบบลายผ้าขาดความรู้เรื่องลวดลายใหม่ ๆ ที่ทันสมัย ทั้งนี้เพราะในกลุ่มมักจะทอผ้าลายเดิม ๆ ไม่มีการคิดลวดลายใหม่เนื่องจากขาดความรู้ในเรื่องการออกแบบ ขาดบุคลากรอบรมเรื่องการออกแบบ รวมทั้งขาดวิทยากรอบรมด้านการพัฒนาฝีมือและการแปรรูปคุณภาพ ทั้งนี้เพราะในกลุ่มไม่มีการแปรรูป ในด้านกลุ่มมีปัญหาสมาชิกมีเวลาในการทอผ้าน้อย ทั้งนี้เพราะสมาชิกในกลุ่ม

มีอาชีพหลัก ได้แก่ การทำไร่ ทำนา เมื่อมีเวลาว่างจึงทอผ้าทำให้การผลิตได้น้อย ส่วนปัญหาเงินทุนพบปัญหาขาดเงินทุนหมุนเวียนในการซื้อวัตถุดิบ ทั้งนี้เพราะในกลุ่มไม่ได้รับงบประมาณจากรัฐ เงินทุนต่าง ๆ ได้จากการระดมทุนจากสมาชิก ซึ่งมีเพียงเล็กน้อยจึงขาดแคลนเงินทุนหมุนเวียน ด้านการส่งเสริมการตลาดมีปัญหาเรื่องขาดบุคลากรที่มีความรู้ ความชำนาญในด้านส่งเสริมการขาย ทั้งนี้เพราะสมาชิกกลุ่มทุกคนมีอาชีพการเกษตรไม่เคยมีประสบการณ์ด้านการขายจึงขาดความรู้และทักษะด้านการขาย ส่วนด้านคู่แข่งทางการตลาดมีปัญหาคุณภาพผ้าทอพื้นเมืองมีกลุ่มผู้ผลิตมากในทุกภูมิภาคของประเทศ ทั้งนี้เพราะอาชีพทอผ้าเป็นอาชีพดั้งเดิมตั้งแต่โบราณ คนรุ่นเก่าส่วนใหญ่ในชนบททุกภูมิภาคของประเทศมีความสามารถในการทอผ้าจึงทำให้อาชีพทอผ้ากระจายอยู่ในทุกภูมิภาคของประเทศ ส่วนการตลาดมีคู่แข่งมาก ทั้งนี้เพราะกลุ่มทอผ้าพื้นเมืองมีหลายกลุ่มทั้งในจังหวัดเลยและจังหวัดอื่น ๆ

ส่วนผลการศึกษาความต้องการในการพัฒนาคุณภาพผ้าทอพื้นเมือง พบว่า มีความต้องการลวดลายที่เป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มและชุมชน คือ ลายค่างควา เช่นเดียวกับงานวิจัยของอันธิกา ทิพย์จางค์ [4] ได้ศึกษาการพัฒนาตลอดคุณภาพผ้าทออำเภอกะสั่นธุ์ จังหวัดสงขลา พบว่า ลวดลายผ้าที่กลุ่มทอในปัจจุบันเป็นลายประยุกต์มากกว่าลายดั้งเดิม ในด้านการย้อมผ้าการใช้สีในการย้อมผ้าสมาชิกต้องการมีสุขภาพดีไม่ต้องการให้มีสารเคมีตกค้างในร่างกาย ต้องการให้ลูกค้าหรือผู้บริโภคผ้าทอมีสุขภาพดีไม่เกิดอาการแพ้ระคายเคืองผิวหนัง ต้องการจัดอบรมการย้อมผ้าทอด้วยสีธรรมชาติเพื่อยกระดับผ้าทอของกลุ่มให้มีมูลค่าเพิ่มขึ้นและต้องการอนุรักษ์การย้อมผ้าทอด้วยสีธรรมชาติให้คงไว้ต่อไป ผลการศึกษาสอดคล้องกับแนวคิดของมณฑล นาคปทุม [5] ที่กล่าวว่าใช้สีธรรมชาติในการพิมพ์ลายผ้าปลอดภัยไม่มีสารก่อมะเร็ง มีสารช่วยยืดเกาะช่วยให้สีติดบนเนื้อผ้าได้อย่างยาวนาน ผนึกสีด้วยความร้อนแทนการอบด้วยไอน้ำ ประหยัด ไม่ต้องใช้เครื่องจักรราคาแพง ใช้ได้กับเส้นใยผ้าได้หลายชนิด ทั้งผ้าฝ้าย เฮมพ์ ลินิน และไหม

ผลการพัฒนาคุณภาพผ้าทอพื้นเมืองบ้านนาด้วง

ดำเนินกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพผ้าทอพื้นเมืองบ้านนาด้วง โดยการออกแบบลายผ้าที่เป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มและชุมชน มีการพัฒนากระบวนการทอผ้าพื้นเมืองเพื่อให้ได้มาตรฐานจนสามารถขอใบรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) ได้จัดทำเครื่องหมายคุณภาพของกลุ่ม จัดทำฉลากสินค้าและสมุดรูปเล่มตัวอย่างคุณภาพ และพัฒนาช่องทางการตลาดเพื่อจำหน่ายคุณภาพ ซึ่งได้บรรลุตามวัตถุประสงค์การวิจัยโดยใช้ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการสร้างจิตสำนึกและสร้างแรงจูงใจโดยการจัดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะเฉพาะด้านต่าง ๆ และการลงมือปฏิบัติจริง โดยมีกิจกรรมต่าง ๆ มากมายทำให้สามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ได้ ทั้งนี้เพราะได้นำวิธีการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนตั้งแต่การระดมความคิดเห็นในการออกแบบลวดลาย ลวดลายที่ได้จึงเป็นลวดลายประจำกลุ่มที่ได้รับการยอมรับรวมทั้งกระบวนการผลิต การศึกษาดูงานซึ่งประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดีเพราะได้รับการยอมรับจากทุกฝ่ายโดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมจากการประชุมระดมความคิดเห็นซึ่งปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นสอดคล้องกับแนวคิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาที่สรุปว่า การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งของชุมชนในลักษณะบุคคลกลุ่มบุคคลและองค์กร ซึ่งเป็นการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมติดตามประเมินผล โดยกระบวนการดังกล่าวเป็นการดำเนินการโดยประชาชน องค์กรชุมชนบนพื้นฐานการพึ่งตนเองของชุมชนให้มากที่สุด [6] ผลการศึกษารังนี้สอดคล้องกับการศึกษาของภัทรานิษฐ์ สิทธิพนธ์ [7] ได้วิจัยเพื่อออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอโดยการพัฒนานวัตกรรมลวดลายผ้ามัดหมี่ลายคอกม้าด้วยการย้อมสีธรรมชาติจากใบมะม่วง ดอกอัญชัน และใบขี้เหล็ก รวมทั้งกระบวนการทอผ้าโดยใช้วิธีการแต้มสีอื่น ๆ เพิ่มเติม

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ประโยชน์ด้านการปฏิบัติ

ผลจากการวิจัยได้แนวทางในการพัฒนากระบวนการผลิตผ้าทอพื้นเมืองที่จะเป็นประโยชน์ในด้านการปฏิบัติ เพื่อฝึกอบรมวิชาชีพการผลิตผ้าทอพื้นเมืองให้กับบุคคล ชุมชนหรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่สนใจการผลิตผ้าพื้นเมืองเพื่อเป็นสินค้าธุรกิจชุมชนต่อไป

2. ประโยชน์ด้านการเรียนรู้

ผลจากการวิจัยโดยใช้กระบวนการศึกษาหลายรูปแบบ ได้แก่ กระบวนการระดมความคิดเห็นแบบมีส่วนร่วม AIC (Appreciation Influence Control) การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกต เป็นต้น ซึ่งทำให้ทราบปัญหาและแนวทางการพัฒนาชุมชนโดยการระดมความคิดเห็นของประชาชนในชุมชนผสมผสานกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม PAR (Participatory Action Research) โดยเน้นการวิเคราะห์ปัญหา ศึกษาแนวทางในการแก้ปัญหา การวางแผนดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหา ปฏิบัติตามแผน และติดตามประเมินผล ซึ่งในการวิจัยทุกขั้นตอนประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมด้วยจึงทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้วิจัยและประชาชนในชุมชน อันจะนำไปสู่กระบวนการสร้างคนเพื่อไปสร้างชุมชนให้เข้มแข็งต่อไป

3. ประโยชน์ด้านการพัฒนาธุรกิจชุมชน

ผลจากการวิจัยทำให้ทราบแนวทางในการพัฒนาอาชีพการผลิตผ้าทอและแนวทางในการพัฒนาคุณภาพผ้าทอให้ได้มาตรฐาน รวมทั้งแนวทางในการพัฒนาธุรกิจชุมชนที่ประสบความสำเร็จ ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาชุมชนต่อไป นอกจากนี้ยังสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาธุรกิจชุมชนในท้องถิ่นอื่น ๆ ต่อไป

4. ประโยชน์ด้านการเพิ่มทุนทางสังคม

เมื่อการวิจัยนี้บรรลุตามจุดประสงค์ของการวิจัยจะเป็นการเพิ่มทุนทางสังคมดังนี้

1) การเพิ่มทุนทรัพยากรมนุษย์ ผลจากการวิจัยเป็นการสร้างคนในท้องถิ่นให้มีความสามารถในการสร้างงานสร้างอาชีพ รวมทั้งมีความสามารถในการคิด การวิเคราะห์ปัญหาและสามารถแก้ปัญหาด้วยตนเองโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม

2) การเพิ่มทุนทางวัฒนธรรม ผลจากการวิจัยจะทำให้เกิดการสนับสนุนความแข็งแกร่งให้แก่ประชาชนในระดับท้องถิ่น โดยยังคงดำรงวัฒนธรรมในท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์ของตนเอง อีกทั้งได้ส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการผลิตผ้าทอพื้นเมือง

ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. การพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์

1) ในขั้นตอนกระบวนการออกแบบลายผ้านั้นควรมีการฝึกปฏิบัติเพราะได้ฝึกทักษะร่วมกับได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ

2) ในการทอผ้าทุกขั้นตอนของการผลิตควรคำนึงถึงมาตรฐานผลิตภัณฑ์และควรดำเนินการขอมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนทุกประเภทเพื่อเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้ผู้บริโภคโดยผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการรับรองคุณภาพของผลิตภัณฑ์จากสำนักงานอุตสาหกรรม

2. การพัฒนากลุ่ม

1) การพัฒนากลุ่มให้มีความเข้มแข็งจำเป็นอย่างยิ่งที่สมาชิกกลุ่มทุกคนควรต้องมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกลุ่ม และมีความสามัคคี

2) ทางกลุ่มควรมีการศึกษาดูงานในกลุ่มที่ประสบผลสำเร็จเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน รวมทั้งการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภายนอก

เอกสารอ้างอิง

- [1] กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม. (2545). งานผ้าทอไทยสานเส้นใยสานชีวิต. ใน *เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาเพื่อพัฒนาตลาดคุณภาพโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งคุณภาพ*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- [2] มหาวิทยาลัยศิลปากร. (2544). *ผ้าทอพื้นเมือง*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- [3] ภูมิทร์ แสนเจริญสุข. (2562). *การวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอในกลุ่มทอผ้าพื้นเมืองบ้านกุดตุ้ม จังหวัดหนองบัวลำภู* [วิทยานิพนธ์ปริญญาคุษฎีบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- [4] อันธิกา ทิพย์จำนงค์. (2557). การพัฒนาการตลาดผลิตภัณฑ์ผ้าทอในกระแสดินธุ์ จังหวัดสงขลา. *วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 6(12), 161-173.
- [5] มณฑล นาคปฐม. (2566). *เทคโนโลยีการย้อมและพิมพ์สีธรรมชาติ เพื่ออุตสาหกรรมและชุมชน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานจัดการสิทธิเทคโนโลยี.
- [6] สนทยา พลศรี. (2533). *ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- [7] ภัทรานิษฐ์ สิทธิพนธ์. (2564). การพัฒนารูปแบบและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสิ่งทอชุมชนพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรี (วิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าพื้นเมืองลายโบราณบ้านสระบัวเก่า). *วารสารการวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 14(4), 128-141.